

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Kyckling, Erja

Title: Kansainväliset opiskelijat kotimaisten kielten taitajina : kohtaako korkeakoulujen kielikoulutus työelämän tarpeet?

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Kyckling, E. (2016). Kansainväliset opiskelijat kotimaisten kielten taitajina : kohtaako korkeakoulujen kielikoulutus työelämän tarpeet?. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 13.9.2016(Syyskuu). <http://www.kieliverkosto.fi/article/kansainvaliset-opiskelijat-kotimaisten-kielten-taitajina-kohtaako-korkeakoulujen-kielikoulutus-tyoelaman-tarpeet/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Kansainväliset opiskelijat kotimaisten kielten taitajina: kohtaako korkeakoulujen kielikoulutus työelämän tarpeet?

Erja Kyckling

Korkeakoulujen kansainvälisille opiskelijoille suunnattu kotimaisten kielten koulutustarjonta painottuu tällä hetkellä eurooppalaisen viitekehyksen A-tasolle ja sen alapuolelle (alkeiskurssit), eikä kansainvälisillä opiskelijoilla ole riittävästi aikaa, tarjottuja mahdollisuuksia tai opinnoissaan tilaa edistää suomen ja ruotsin kielen taitoa edistyneelle tasolle. Kuitenkin korkeakoulupoliittisena pitkäaikaisena tavoitteena on lisätä kansainvälisten opiskelijoiden määrää ja rohkaista heitä jäämään suomalaisille työmarkkinoille. Tässä artikkelissa tarkastellaan suomalaisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kotimaisten kielten koulutustarjontaa ja tulevaisuuden kehittämistarpeita. Artikkelissa pohditaan kielikoulutusta sellaisten kansainvälisten opiskelijoiden näkökulmasta, jotka suunnittelevat Suomeen jäämistä ja suomalaiseen työelämään siirtymistä.

Keväällä 2016 Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa tehtiin opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama selvitys (Saarinen, Vaarala, Haapakangas & Kyckling 2016), jossa kartoitettiin suomalaisten korkeakoulujen kotimaisten kielten koulutustarjontaa kansainvälisille opiskelijoille. Selvityksessä tarkasteltiin kansainvälisten koulutusohjelmien kieliopintovaatimuksia, kielikoulutukseen osallistujia sekä kielikoulutuksen nykytilaa ja tulevaisuutta sekä suomen että ruotsin kielen osalta. Selvitys kattoi kansainväliset opiskelijat kaikilla tutkintotasoilla vaihto-opiskelijoista tutkinto-opiskelijoihin.

Selvityksen aineistona käytettiin kahta laajaa kyselyä, joista toinen lähetettiin korkeakoulujen kielikoulutuksen järjestäjille ja toinen korkeakoulujen opiskelijapalveluiden johdolle. Kyselyt lähetettiin 39 korkeakouluun: 14 yliopistoon ja 25 ammattikorkeakouluun. Vastauksia saatiin melkein kaikista korkeakouluista (36/39). Kyselyiden lisäksi yhdeksässä korkeakoulussa tehtiin tapaustutkimushaastatteluja. Niihin osallistui muun muassa kansainvälisten asioiden ja kielikeskusten johtajia, suomi toisena kielenä (S2)-opettajia ja kansainvälisiä opiskelijoita (yhteensä N=32). Tutkimustyössä käytettiin myös korkeakoulujen kieli- ja kansainvälistymisstrategioita, korkeakoulutusta koskevia tilastoja sekä koulutusohjelmien kuvauksia.

Selvityksen avulla saatiin ajankohtaista tietoa suomen ja ruotsin kurssien osallistumisista ja tarjonnasta sekä siitä, mille eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolle kurssitarjonta kohdistuu. Kokonaisuudessaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen S2-kursseille osallistui yli 13500 opiskelijaa lukuvuoden 2015–2016 aikana (arvio maaliskuulta 2016). Luku tarkoittaa kurssiosallistumisia, eli yksittäinen opiskelija voi sisältyä lukuun useampaan kertaan.

Suomen kieltä opiskelleista kansainvälisistä yliopisto-opiskelijoista reilu kolmannes ja amk-opiskelijoista vajaa neljännes osallistui alkeistason opetukseen eli alle eurooppalaisen viitekehyksen A1-tason kursseille. Käytännössä alkeistason kurssit ovat kansainvälisille vaihto-opiskelijoille suunnattuja lyhytkursseja. A-taitotason S2-kursseille osallistui suomea opiskelleista kansainvälisistä yliopisto-opiskelijoista noin puolet ja amk-opiskelijoista vajaa 70 prosenttia. Tarjottujen S2-kurssien näkökulmasta tilanne on samanlainen: alkeistason lyhytkursseja on yliopistojen S2-kursseista vajaa kolmannes ja ammattikorkeakoulujen S2-kursseista viidesosa. Taitotasolla A järjestetään vajaa puolet yliopistojen S2-kursseista ja kaksi kolmasosaa ammattikorkeakoulujen S2-kursseista.

Ruotsin kielen kurssitarjonta ja kurssiosallistumiset painottuvat samantyyppisesti. Kaikkiaan noin 900 kansainvälistä opiskelijaa osallistui ruotsi toisena kielenä (R2)-kursseille lukuvuonna 2015–2016. Näistä hieman alle kolmannes sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa opiskeli alkeistason lyhytkursseilla. Ruotsia opiskelevat kansainväliset opiskelijat painottuivat A1- ja A2-tasolle, sillä 60–70 prosenttia korkeakouluopiskelijoista opiskeli näillä taitotasolla. Kursseittain tarkasteltuna vajaa puolet ammattikorkeakoulujen ja vajaa kolmannes yliopistojen tarjoamista R2-kursseista on alle A1-tason kursseja. Yli puolet korkeakoulujen tarjoamista R2-kursseista sijoittuu A-taitotasolle. R2-kursseja järjestetään B-tasolla vain yliopistoissa. Ruotsin osalta luvut johtunevat osittain siitä, että ruotsin kielen

alkeiskursseja ei järjestetä kaikissa korkeakouluissa kansainvälisille opiskelijoille, ja ruotsin kurssit suunnataan niille, joilla on jo ruotsin kielitaitoa suomalaisesta peruskoulusta ja toisen asteen opinnoista. Tarkemmat luvut kurssitarjonnasta löytyvät selvityksestä, jonka tiedot ja linkki löytyvät lähdeluettelosta.

Kaikkiaan korkeakoulujen kotimaisten kielten kurssitarjonta ja sen myötä opiskelijoiden määrä painottuvat vahvasti eurooppalaisen viitekehyksen A-tasolle ja sen alapuolelle. Suomalaisen työelämän näkökulmasta on kuitenkin syytä pohtia, riittääkö perustason kielitaito kansainväliselle opiskelijalle, joka harkitsee Suomeen jäämistä. Korkeakoulujen kannalta kysymys kuuluu, miten kurssitarjonnan painopistettä saataisiin siirrettyä kohti eurooppalaisen viitekehyksen B- ja C-taitotasoa, jotta kielenopiskelusta saataisiin jatkumo. Riittääkö tämänhetkinen kurssitarjonta takaamaan sen, että kansainvälisille opiskelijoille on tarjolla mahdollisimman pitkälle meneviä, monimuotoisia ja erikoistuneitakin kursseja kielitaitonsa kehittämiseen?

Tällä hetkellä yliopistoissa tarjotuista kotimaisten kielten kursseista vain 15 prosenttia tarjotaan eurooppalaisen viitekehyksen tasoilla B1 ja B2. Yhtä lailla ammattikorkeakoulujen suomen kielen kursseista vain reilu kymmenesosa tarjotaan B-taitotasolla, eikä ruotsin kursseja tarjota tällä tasolla ollenkaan. Kansainvälisellä amk-opiskelijalla ei ole myöskään mahdollisuuksia opiskella kotimaisia kieliä C-tasolla, ja yliopistoissakin C1-tason kursseja tarjotaan suomen kieli ja kulttuuri -sivuainemahdollisuutena. Kielitaidoltaan edistyneet opiskelijat voivat luonnollisesti opiskella myös suomen- ja ruotsinkielisille tarkoitetuilla kursseilla. Selvitystä varten tehdyissä tapaustutkimushaastatteluissa kuitenkin ilmeni toivetta nostaa kurssitarjonnan painopistettä kohti edistyneempiä tasoa. Kurssitarjonnan kehittämistyön haasteiksi muodostuvat kuitenkin usein henkilöresurssit, ajanpuute ja taloudellinen tilanne.

Kansainvälisiin koulutusohjelmiin selkeitä linjauksia ja joustavuutta

Kielikoulutuksen sisällöllinen tai määrällinen kehittäminen ei riitä, jos rakenteelliset seikat jarruttavat kielitaidon kehittämistä. Tällä hetkellä kansainväliset, käytännössä englanninkieliset, koulutusohjelmat eivät tue pitkäjänteistä kotimaisten kielten opiskelua, sillä kansainväliset alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon ohjelmat sekä jatko-opinnot on suunniteltu samaan tapaan kuin rinnakkaiset suomenkieliset tutkinto-ohjelmat. Kansainväliset alemman korkeakoulututkinnon ohjelmat sijoittuvat

pääasiallisesti ammattikorkeakouluihin, ja tutkintoon kuuluvat pakolliset kieliopinnot sisältyvät lähes aina alempaan korkeakoulututkintoon. Sen sijaan kansainvälisiä ylemmän korkeakoulututkinon ohjelmia tarjotaan lähinnä yliopistoissa. Niissä ei pääasiallisesti ole tilaa kieliopinnoille, koska suomalaisen tutkintomallin mukaisesti kieliopinnot tehdään yleensä alempaan korkeakoulututkintoon. Lisäksi jatko-opintoja suoritetaan yliopistoissa, eikä niissä vaadita pakollisia kieliopintoja. Kieliopintojen pakollisuus riippuu kuitenkin paljon korkeakouluista ja koulutusohjelmien vaatimuksista. Toisaalta esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiden oletetaan opiskelevan vapaaehtoisesti suomea, jos he haluavat työllistyä Suomeen.

Yksilötasolla nykyinen asetelma herättää kuitenkin monia kysymyksiä kansainvälisten opiskelijoiden kieliopintojen sekä heidän keskinäisen tasa-arvonsa suhteen: miten korkeakouluissa, etenkin yliopistoissa, taataan kansainvälisten opiskelijoiden suomalaiseen työelämään riittävä kielitaito? Mistä kansainväliset opiskelijat, etenkin maisteri- ja jatko-opintotasolla, löytävät ajan kieliopinnoille, kun opintojen aikataulu on tiukka ja korkeakoulut painottavat ripeää valmistumista? Missä koulutusohjelmissä ja millä tutkintotasolla opiskelevilta pitäisi vaatia kotimaisten kielten opintoja ja miksi?

Kyse onkin jossain määrin tasapainottelusta kansainvälisen opiskelijan omien tavoitteiden ja korkeakoulutuksen välillä. Voidaan kysyä, millä keinoilla kansainväliset opiskelijat saadaan aloittamaan kotimaisten kielten opinnot heti opintojen alkuvaiheessa ja jatkamaan niitä B-tasolle ja pidemmällekin. Toisaalta voi pohtia, missä menee korkeakoulun vastuun raja ja millaiset valmiudet korkeakoulutuksen tulee antaa kansainväliselle opiskelijalle. Tilanne voi olla kansainvälisissä tutkinto-ohjelmissä myös se, että kieliopinnot jäävät väistämättä sisältöopetuksen jalkoihin.

Ennen kaikkea olisi tärkeää, että korkeakoulut tekisivät yhteisiä, tai ainakin koulutusohjelmakohtaisia linjauksia siitä, millaisia kotimaisten kielten osaamistavoitteita kansainvälisille opiskelijoille asetetaan. Kokonaisuudessaan kansainvälisten koulutusohjelmien rakenteita tulee jatkossa kehittää joustavammiksi niin, että yksilölliset oppimispolut ja esimerkiksi kansainvälisten opiskelijoiden erilaiset tavoitteet tulevaisuuden, työelämän ja mahdollisen Suomeen jäämisen suhteen voidaan huomioida.

Kansainvälinen opiskelija ja työelämään riittävä kielitaito

Tämänhetkinen peruskielitaidon tasolle painottuva kotimaisten kielten koulutustarjonta on jossain määrin ongelmallinen kansainvälisten opiskelijoiden työelämäkokemusten

valossa. Kansainväliset opiskelijat pitävät monesti kotimaisten kielten taitoa merkittävänä Suomeen työllistymisen kannalta (Shumilova, Cai & Pekkola 2012). Heidän on myös raportoitu kokevan puutteellisen kotimaisten kielten, etenkin suomen, taidon työllistymisen esteeksi (Välimaa, Fonteyn, Garam, van den Heuvel, Linza, Söderqvist, Wolff & Kolhinen 2013).

Toisaalta työelämässä riittävä kielitaito ei ole yksiselitteinen kysymys, sillä työelämässä vaadittava kielitaito vaihtelee aloittain. Esimerkiksi Shumilovan, Cain ja Pekkolan (2012) mukaan kansainvälisistä opiskelijoista parhaiten ovat työllistyneet Suomeen ne, keillä ei ole suomea taitoa ollenkaan sekä ne, joiden kielitaito on edistynyt C-tasolle. Riittävän kielitaidon kysymys on kuitenkin erittäin oleellinen, kun pohditaan korkeakoulujen kotimaisten kielten tarjontaa, kansainvälisten opiskelijoiden tavoitteita ja tarpeita sekä suomalaisten työmarkkinoiden vaatimuksia. Millainen kielitaito riittää missäkin työssä, ja kenen näkökulmasta kotimaisten kielten kurssitarjontaa kehitetään? Työelämän kielitaitotarpeiden tutkimusta tarvitaan lisää myös kansainvälisten koulutusohjelmien kehittämiseksi.

Kieliopinnojen pakollisuus tuskin on avain työelämään riittävän kielitaidon saavuttamiseen, sillä niissäkin alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon koulutusohjelmissä, joissa on pakollisia kotimaisten kielten opintoja, vaatimukset ovat usein muutaman kurssin luokkaa. Kaiken kaikkiaan ei voida siis olettaa, että kansainvälinen opiskelija saavuttaa suomalaisessa työelämässä vaadittavan kotimaisten kielten taidon pelkästään pakollisilla kieliopinnoilla. Riittävän kielitaidon saavuttamiseksi vaaditaan paljon opiskelijan omaa aktiivisuutta ja motivaatiota, valinnaisia kursseja ja kielen käyttämistä kielikurssien ulkopuolella.

Korkeakoulujen kielikoulutuksen tulevaisuudennäkymiä

Monipuolisemmin eri taitotasoille jakautuva kotimaisten kielten kurssitarjonta palvelisi kansainvälistä opiskelijaa entistäkin paremmin. Vaikka opiskelijoiden oma aktiivisuus onkin ensisijaisen tärkeää, korkeakoulujen on tarjottava mahdollisuuksia riittävän kielitaidon saavuttamiseen ja otettava vastuuta siitä, että kielitaito ei muodostuisi esteeksi kansainvälisten opiskelijoiden työllistymiselle Suomeen. Selvityksen mukaan niin korkeakoulun eri toimijoiden välinen yhteistyö kuin myös korkeakoulujen välinen yhteistyö toimivat keinoina laajentaa ja monipuolistaa kielten koulutustarjontaa. Lisääntyvä korkeakoulujen yhteistyö onkin yksi tulevaisuuden suunnista.

Lisähaastetta kansainvälisten koulutusohjelmien rakenteelliseen kehittämiseen tuo

kuitenkin kansainvälisten opiskelijoiden moninainen joukko. Ei ole yksiselitteistä, ketä "kansainvälisellä opiskelijalla" tarkoitetaan, missä maassa hän on käynyt koulunsa, jääkö hän opiskelumaahansa ja mitä kieliä hän osaa tullessaan opiskelemaan. Onkin syytä pohtia, millaisia kotimaisten kielten opintoja kansainvälisiltä opiskelijoilta tulisi vaatia, sillä samojen vaatimusten asettaminen kaikille kansainvälisille opiskelijoille ei vaikuta mielekkäältä.

Suomeen tulevilla kansainvälisillä opiskelijoilla tulee olla sekä mahdollisuuksia että aikaa opiskella riittävästi kotimaisia kieliä. Kielitaidon merkitystä osana kansainvälisen opiskelijan asiantuntijuutta ja sen ilmaisua ei voida väheksyä. Kyse ei ole kuitenkaan pelkästään siitä, millainen kielitaito riittää työelämässä. Kotimaisten kielten taito tulee nähdä myös avaimena suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen yhteisöihin.

Kansainvälisen opiskelijan kehittyvän kielitaidon tukeminen nousee olennaiseksi osaksi korkeakoulutuksen kehittämistä. On tärkeää selvittää, miten muutkin kuin kieltenopettajat korkeakouluissa pystyvät tukemaan kansainvälisten opiskelijoiden kehittyvää kielitaitoa ja antamaan mahdollisimman hyvät eväät suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä selviytymiseen. Millaisia valmiuksia muilla kuin kieltenopettajilla on opettaa ja arvioida kansainvälistä opiskelijaa, jonka kotimaisten kielten taito on vasta kehittymässä? Millaista täydennyskoulutusta korkeakoulujen opettajat tarvitsevat, ja miten ja kuka sitä heille tarjoaa? Etenkin ammattikorkeakoulujen opettajien kielitietoisuuden ja kielenoppijan opettamiseen tarvittavien valmiuksien varmistaminen on oleellista, sillä kielen ja sisällön integrointi sekä työelämäyhteydet painottuvat ammattikorkeakouluissa.

Kaikkiaan kotimaisten kielten tarjonta kansainvälisille korkeakouluopiskelijoille on hyvin moninainen kenttä, johon vaikuttavat muun muassa niin korkeakoulujen, korkeakoulupolitiikan, suomalaisen yhteiskunnan ja työelämän kuin opiskelijoiden ja opettajien tavoitteet ja toiveet. Kielikoulutuksen tarpeet muuttuvat yhteiskunnan mukana, ja korkeakoulujen on vastattava haasteisiin. Lähivuosina myös lukuvuosimaksujen periminen EU- ja ETA-maiden ulkopuolisilta korkeakouluopiskelijoilta tulee vaikuttamaan kansainvälisen opiskelijakunnan muuttumiseen. Tämä vaikuttanee siihen, miten kansainväliset opiskelijat jäävät suomalaisille työmarkkinoille. Korkeakouluilta vaaditaankin nyt kansainvälisen koulutuksen räätälöimistä, keskinäistä yhteistyötä, työelämän (kielitaito)tarpeiden kartoittamista ja tulevan ennakoimista, jotta ne pystyvät vastaamaan monimuotoistuvaan kansainvälisten opiskelijoiden joukkoon ja heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa joustavasti.

Artikkeli perustuu Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa Taina Saarisen, Heidi Vaaralan, Eeva-Leena Haapakankaan ja Erja Kycklingin tekemään selvitykseen "Kotimaisten kielten koulutustarjonta kansainvälisille korkeakouluopiskelijoille" (2016).

Kirjoittaja työskentelee tutkimusavustajana Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa.

Lähteet

Saarinen, T., Vaarala, H., Haapakangas, E.-L. & Kyckling, E. 2016. *Kotimaisten kielten koulutustarjonta kansainvälisille korkeakouluopiskelijoille*. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Luettu 29.8.2016. <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/tutkimus/julkaisut/pdf-julkaisut/kotimaistenkieltenkoulutustarjonta>

Shumilova, Y., Cai, Y. & Pekkola, E. 2012. *Employability of International Graduates Educated in Finnish Higher Education Institutions*. VALOA-project, Career Services, University of Helsinki. Luettu 29.8.2016. <http://www.helsinki.fi/urapalvelut/valoasurvey/pubData/source/VALOA09.pdf>

Välimaa, J., Fonteyn, K., Garam, I., van den Heuvel, E., Linza, C., Söderqvist, M., Wolff, J.U. & Kolhinen, J. 2013. *An Evaluation of International Degree Programmes in Finland*. Publications of The Finnish Higher Education Evaluation Council, 2:2013. Luettu 29.8.2016. <http://karvi.fi/publication/evaluation-international-degree-programmes-finland>